

Tanıtım-Eleştiri / Reviews

İnternet Kaynakları: Tez Çalışması ve Yazımı

Internet Resources: Dissertation/Thesis Study and Writing Pages

Hatice Kübra Bahşışoğlu*

Özet

İnternet üzerinde hemen her konuda bilgi içeren sayfalar ve sitelerin sayısı gün geçtikçe çoğalmaktadır. Elektronik kaynaklar bilimsel çalışmaları yapanlara, basılı kaynaklardan elde edilemeyecek yeni olanaklar sunmakta ve bunun sonucu olarak kütüphanecilere, akademik çalışmalar için bu belgelerin nasıl bulunacağına ve kaynak gösterileceğine ilişkin gelen sorular artmaktadır. İnternet'te tez çalışmaları ve araştırma yapanların da yararlanabileceği birçok site ve sayfa bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: İnternet kaynakları, Tez çalışması.

Abstract

Number of Internet pages and sites that contain knowledge of all sorts increase enormously. Thus the electronic media serve the scientists with further sources of knowledge, which can't otherwise be covered by printed materials. However, this increasing trend courses a remarkable shift in the questions directed to librarians, on how the Internet documents could be found out and how they can be used as sources of knowledge by academic type of work. The main reason behind this increased activity is that especially for thesis and research work, the Internet provides sample number of sites and pages.

Keywords: Internet resources, Dissertation/thesis study.

* Dr.; Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri sistem kütüphanecisi (kubra@hacettepe.edu.tr).

Giriş

Günümüzde İnternet ve elektronik bilgi, bilimsel çalışma yapanlara basılı kaynaklardan elde edilemeyecek yeni olanaklar sunmakta ve giderek artan oranda bilgi kaynağı elektronik şekilde yayımlanmaktadır. Bunun sonucu olarak kütüphanecilere, akademik çalışmalarda bu belgelerin nasıl bulunacağına ve kaynak gösterileceğine ilişkin soruların daha yoğun biçimde geldiği görülmektedir. Nitekim İnternet'te tez çalışması ve araştırma yapanların da yararlanabileceği birçok site ve sayfaya rastlanmaktadır.

Bir tez çalışması, sonucunda akademik bir derece kazandırmakla birlikte belli bir konuyu veya sorunu ortaya koyarak bilgi toplamayı, bunları incelemeyi, öngörülen savları bilimsel araştırma yöntemleri ile sınamayı, geliştirilen olası çözümler ve/veya yeni model/teorileri bilimsel bir rapor şeklinde yazmayı gerektiren bir süreçtir. Tez hazırlarken kabul edilmiş bilimsel kurallara uyulması yanında üniversite tarafından belirlenen esaslara göre yazılması ve verilen süre içerisinde tamamlanması zorunludur. Konu seçiminden rapor yazımına kadar uzanan bu zorlu sürece yardımcı olmak amacıyla, üniversitelerin lisansüstü eğitim veren birimleri, tez sürecine ve tez raporunun formatına ilişkin kılavuzlar hazırlamakta ve basmaktadır. Tez hazırlarken kullanılacak bilimsel araştırma yöntemleri ile ilgili Türkiye'de ve yurt dışında basılmış birçok kitap ve belge bulunmaktadır. Kütüphanelerin dermeleri arasında bu kaynakların, hem bütün tez öğrencilerine yetecek sayıda olmaması, hem de tez için gereken süre boyunca ödünç alınamaması, araştırmacılar için sorun yaratılmaktadır. Zaman zaman üniversiteye veya dönemlere göre uyulması gereken kurallarda değişiklik olabilmektedir. Bu durumda gerek güncel olması, gerek uzaktan da erişilebilmesi açısından teze ilişkin kuralları içeren İnternet üzerindeki kılavuzlar, tez yazarlarına kolaylıklar sağlamaktadır. Bu yazıda, tez çalışması sürecinde yazara yardımcı olabilecek nitelikte bilgi içeren ve İnternet'ten serbest olarak erişilebilen kaynaklar hakkında kısa bir tanıtım ve URL adresleri verilecektir.

Türkiye'deki Sayfalardan Örnekler:

Türkiye'deki üniversiteler tarafından hazırlanan birkaç örnek çevrim içi kılavuz adresi verebiliriz, diğer üniversitelerin sitelerinde de benzer nitelikli kılavuzlar bulunmaktadır.

● **Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuz Yönergesi** (2001). <http://www.fenbilimleri.hacettepe.edu.tr/genelbilgiler/ya-zimklavuzu2001.doc> [8 Ağustos 2002.] : Enstitüsüne bağlı anabilim dallarında hazırlanan bilim uzmanlığı, yüksek mühendislik ve doktora tezlerinde, bilimsel yazılı sunum ilkelerine uygun bir standardı sağlamayı amaçlayan kılavuzda; bilimsel yazılı sunumun tezlerle ilgili genel ilkeleri olabildiğince kısa ve öz bir biçimde, örneklerle anlatılmaktadır.

● **Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tez Yazım Kılavuzu.** (2000). Elektronik adres: http://www.tip.hacettepe.edu.tr/fakulte/arastirma_gorevli-leri_icin/tez/icindekiler.html [8 Ağustos 2002].

Tez içeriğinin düzenlenmesi, metin ve tez bölümlenmesi, tezin genel biçimi, alıntılar, kaynak gösterme ve eklerin verilmesi konusunda yönlendirmeler bulunmaktadır.

● **Thesis & Related Items / Tez ve Teze İlişkin.** Elektronik adres: <http://www.metu.edu.tr/home/wwwfbc/thesis/thesis.htm> [8 Ağustos 2002].

Ortadođu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü öğrencileri için hazırlanan belgede, tez raporu hazırlama yanında Enstitünün tez sürecine ilişkin kurallar ve zamanlama ile ilgili duyurular da yer almaktadır.

● **Doktora Eğitiminde Öğrenci-Tez Danışmanı İlişkisi.** Elektronik adres: <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/ogrtez.html> [8 Ağustos 2002].

Bu sayfa, Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu Başkanı Prof. Dr. İsmail Tosun tarafından hazırlanan kitapçığın İnternet kopyasıdır. “Doktora programının makul bir sürede tamamlanabilmesinde gerek öğrencinin gerekse tez danışmanının sorumluluğu” olduğunu belirten Tosun, kitapçığın amacını “doktora eğitimi süresince karşılaşılabilecek sorunları göz önüne sermek ve bu süreci daha mükemmel bir hale getirebilmek için birtakım önerilerde bulunmak” şeklinde ifade etmektedir. Önerilerin Amerikan sistemi göz önüne alınarak verildiği ancak, diğer ülkelerdeki eğitim sistemleri için de geçerli olacağı eklenmiştir. Kitapçık, tez danışmanı seçiminde dikkat edilmesi gereken noktalar, doktora eğitiminin başlangıç, araştırma ve tez yazma aşamaları ile planlanması, bu eğitim sırasında öğrencilerin yapması gereken işler ve sürecin uzamaması için öğrencilerin dikkat etmesi gereken konular olarak düzenlenmiştir.

● **Tıbbi Makale Ve Tez Yazım Kuralları.** Faik Çelik. Elektronik adres: [http://www.ssk4cerrahi.net/tezmak.html [8 Ağustos 2002].

SSK Göztepe Hastanesi Cerrahi Kliniği doktorlarından Dr. Faik Çelik (faikcelik@yahoo.com) tarafından tasarlanan sayfada, özellikle tıpta uzmanlık tezleri ve tıp konusundaki makale yazarları için bazı öneriler ve yazım kuralları bulunmaktadır. Çelik, sayfasında bilimsel makaleleri; bilimsel prensiplere ve etik kurallara uygun olarak yapılan ve bilimsel formlarda yazılarak basılan çalışmalar olarak nitelendirmektedir. Tıbbi makaleleri ise, bilimsel çalışmada, öngörülen bir hipotez çerçevesinde yeterli gözlem ve deneye dayanılarak ulaşılan sonuçların yazı haline getirilmesi olarak adlandırmaktadır.

Yurt Dışındaki Sayfalardan Örnekler

● **Preparing Your Dissertation or Thesis for Publication.** UMI. Elektronik adres: http://www.umi.com/hp/Support/dservices/prepare/ [7 Ağustos 2002].

University Microfilms International (UMI), tez yazarlarına başarılı bir tez hazırlamak için bazı yardımcı bilgiler vermeyi amaçladığı bu belge grubu, dört ana bölüm altında düzenlenmiştir. İlk bölümde, (*Hints on writing a thesis or dissertation*), tez bültenleri, uzmanlar, kelime işlemci şablonlar gibi bilgileri içeren Association for Support of Graduate Students sitesine bağlantı vermektedir. İkinci bölüm, (*Copyright questions?—some answers*), tezin telif hakkı için gerekli belgelerin hazırlanması, kabul edilmiş diğer tezlerin telif hakları hakkında bilgiler içermektedir. Üçüncü bölümde (*Publishing packets and forms—free “how to” instructions*); tez yazarlarının Dissertation Abstracts ve Digital Dissertations’da yayımlama için ayrıntılı bilgi isteme ve *Publishing Your Master’s Thesis or Publishing Your Doctoral Dissertation* sayfasına bağlantılar bulunmaktadır. Elektronik formatta tez kabul edilen üniversitelerde, tez metinleri sayısal formatta verebilmektedir. UMI Dissertations Publishing, bu gelişime uyarak tezleri ftp ile sayısal olarak almayı tercih etmektedir. *Submitting your dissertation or master’s thesis in electronic format*, başlığı taşıyan son bölüm, sayısal tezlerin hazırlanmasında biçim açısından tez yazarlarına kılavuzluk etmektedir.

Ayrıca UMI yazar servisleri, tez kabul edildikten sonra, tezin kalite kontrolü, telif hakları, indekslenmesi, arşivlenmesi, yayımlanması ve pazarlamasında da yardımcı olmaktadır.

● **Association for Support of Graduate Students.** ASGS. (12.2001). Elektronik adres: <http://www.asgs.org/> [7 Agustus 2002].

ASGS, lisansüstü öğrencilerine ve lisansüstü derece veren enstitülere hizmet veren bir örgüttür. Öğrencilere, tezlerini ve araştırmalarını en iyi biçimde planlama, yürütme ve tamamlama, etkili bir yazım stili ve akademik derecelerini kazanmada yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Sitede yer alan *Thesis News* bölümü, tez yazan öğrenciler için haber ve danışma bülteni niteliğindedir. Yazım uslubu, danışmanla ilişkiler, mali destek, zamanlama, literatürün incelenmesi, araştırma için teknolojiden yararlanma, yazım ve iletişim becerisi gibi pekçok konuyu içermektedir. *Doc-Talk*, dünyanın her yerinden tez hazırlayanların çeşitli sorunlarına çözümler önermek üzere oluşturulmuş kontrollü bir elektronik tartışma listesidir. Bu listede, bir grup tez danışmanı elektronik mesaj ile gelen soruları, soranın kimliğini açıklamadan cevaplamaktadır. *Professional Consultant Directory*, ASGS, tez çalışmasının her aşaması için alanlarında uzman olan kişilere ait bireysel ve iletişim bilgilerini bir veri tabanında toplamaktadır. Sitede ayrıca *Computer Template Disks For Editorial Styles* sayfasında bir tezin giriş, bölümler, ekler ve kaynakça kısımlarının biçimsel açıdan hazırlanmasına ilişkin bir disketin tanımını ve sipariş bilgileri bulunmaktadır. *ASGS Student Surveys Provide Valuable Insight* bağlantısından tez çalışmaları, öğrenciler ve danışmanlar hakkında yapılan araştırmaların sonuçlarına erişilmektedir. Bu araştırmalardan *birisi Results of 1993 ASGS Survey*, 1993 yılında yapılan öğrencilerin tez süreçleri hakkında görüşlerini içeren bir anketin sonuçlarını vermektedir. Diğerleri olan *The ASGS Study of Thesis Costs*, tezin maliyeti ile ilgili araştırmanın özet sonuçlarını içermektedir. Rehber niteliği taşıyan bu sitenin, tez öğrencileri kadar danışmanlar için de yararlı olduğu söylenebilir.

● **Writing and Presenting Your Thesis or Dissertation.** Joseph Levine. Elektronik adres: <http://www.learnerassociates.net/dissthes/> [9 Agustus 2002].

Michigan State Universitesinden Levine'in (levine@msu.edu) hazırladığı kapsamlı belge, dört ana bölüm ve alt bölümleri şeklinde tasarlanmıştır. Ana

bölümler, akademik bir çalışma için düşünme süreci, öneri hazırlama, tez yazımı ve savunması aşamalarıdır ve toplam 37 alt bölüm halinde detaylandırılmıştır. Bu Web belgesi, konu seçiminde düşüncelerin yoğunlaştırılması, öneri yazımı, uygun araştırma yönteminin belirlenmesi, danışman ve jüri üyeleri ile ilişkiler, yazımda ifade ve terminoloji, savunma öncesi ve sonrası yapılması gerekenlere yönelik önerilerle tez yazarına yardımcı olacak niteliktedir.

● **How to Write a Ph.D. Dissertation.** E. Robert Schulman ve. Virginia Cox. Elektronik adres: <http://www.radix.net/~fornax/air/airphd.html> [9 Ağustos 2002].

Bu belge, bir doktora tezi yazabilmek için birçok yararlı bilgiyi içermektedir. Giriş, yazmaya hazırlık, tez jürisi, tez hazırlama, yazımı, gözden geçirme (re-writing), dağıtım ve sonuç şeklinde dokuz bölüm olarak hazırlanmıştır.

● **How Theses Get Written: Some Hot Tips.** Dr Steve Easterbrook Elektronik adres: <http://www.cs.toronto.edu/~sme/ase98doc/thesiswriting.pdf> [9 Ağustos 2002].

Kanada'daki bir araştırma kurumu, NASA/WVU Software Research Lab 2'den Easterbrook'un hazırladığı kılavuz, PDF dosyası şeklinde iki kısım halinde sunulmaktadır. İlk kısımda, tez çalışmasına genel bakış, bir tezin ne için yapılacağı, nasıl başlanacağı, tezin içeriğinin ne olması gerektiği, nasıl bitirileceği anlatılırken ikinci kısımda, tezi inceleyenlere yönelik olarak jüri üyelerinin görüş belirtmesi, tezin içeriği, gerekli düzeltmeler, bir adaya neler sorulabileceği gibi bilgiler kısa notlar halinde düzenlenerek sunulmaktadır.

● **How To Write A Dissertation or Bedtime Reading For People Who Do Not Have Time To Sleep.** Elektronik adres: <http://www.cs.purdue.edu/homes/dec/essay.dissertation.html> [9 Ağustos 2002].

Sayfanın içeriğinde, doktora adayları için notlar ve tez hakkında kısa bilgiler, bir tezde iyi bir yazım ve yazarlığa ilişkin pratik usuller bulunmaktadır. İyi yazım hakkında bilgi verilirken sadece iyi yazımın düşüncelerin ve kavramların yetersizliğini telafi edemeyeceği de vurgulanmaktadır. Belge özellikle İngilizce tez hazırlayanlar için yararlı olabilecek bilgileri içermektedir. Örneğin tanımlar ve terminoloji, kaçınılması gereken terim ve deyimler, cümle-

de zaman uyumu, olumsuzlukları/eksiklikleri önceden tanımlama, dilbilgisi ve mantık, sonuçların üzerine odaklanma, övgü veya eleştiri olarak kendini tak-
tir/tenkit etmekten kaçınma, mevcut çalışmalara atıflar, kavramlar ve örnek-
lem, bilgi ve veri, hedef, neden ve etkiler, güvenilir sonuçları alma, ticaret ve
politikada bilim, kabul edilmiş tez düzeni ve tezin bölümleri, yazım için öneril-
miş kurallar, başarının anahtarı olarak uygulama ve farklı düşünceler gibi
başlıklarla bir tez çalışması sürecinde karşılaşılabilecek sorunları, zorlukları, pra-
tik uygulamaları ve üstesinden gelmek için kolaylıkları hakkında bilgi içere-
mektedir.

● **A Simple Approach to Thesis Writing.** Tim Brecht. Elektronik adres:
http://kunz-pc.sce.carleton.ca/thesis_hints.htm [9 Ağustos 2002].

Waterloo Üniversitesinden Tim Brecht tarafından bir araya getirilen sayfalar, Alan Mackworth'ın "The Guaranteed Mackworth Thesis Formula" başlıklı belgesinden uyarlanmıştır. Bir tezin bölümleri, her birinde hangi temel alt bölümlerin olması gerektiği, yaklaşık sayfa sayısı, yazım önerileri, aşırma (plagiarism) konuları ve yararlı bağlantılar, maddeler halinde ve basit bir anlatımla yazılmıştır.

● **How to Write a Term Paper.** Elektronik adres: http://www.gale.com/free_resources/lit_kit/guide.htm [9 Ağustos 2002].

Bu kılavuz, kullanılan basılı ve elektronik kaynakları desteklemek üzere düzenlenmiştir. Sayfa içeriğinde bir konu seçmek, bir teze başlamak, tezi ve kaynakları değerlendirmek, bilgi kaynaklarını analiz etmek, etkin notlar almak, bir araştırma metnine başlamak ve düzenlemek, parantez içi dokümantasyonu kullanmak, kaynakça hazırlamak, bir araştırma raporunu tasarlamak ve düzeltmek alt başlıkları bulunmaktadır.

● **Writers' Workshop Online Writing Guide.** Elektronik adres: <http://www.english.uiuc.edu/cws/wworkshop/index.htm> [9 Ağustos 2002].

The Writing Guide, dilbilgisi kuralları, yazım teknikleri ve bibliyografik biçimleme hakkında bilgi içeren üç elkitabının düzenlenmesi ile oluşmuştur. *The Grammar Handbook*'da, temel dil bilgisi kuralları, cümlelerin, cümleciklerin ve deyimlerin kullanışlarındaki yaygın problemler açıklanarak tanımlanmaktadır. *The Writing Techniques Handbook*, iyi bir tez metni geliştirme, göz-

den geçirme, virgülleri doğru kullanma, kompozisyon hazırlama ve özet yazma gibi yazım sürecinin çeşitli yönleri açısından öneriler vermektedir. *The Bibliography Handbook* ise üç farklı standart, MLA (Modern Language Association), APA (American Psychological Association) ve "Eski MLA" (dipnotlar ve kaynakça sayfası) biçimlerine göre nasıl kaynak verileceğini göstermektedir.

● **Citing Electronic Resources.** Elektronik adres: <http://www.ipl.org/div/farq/netciteFARQ.html> [9 Ağustos 2002].

Pekçok kişi İnternet üzerinden, okul ödevleri, tezler ve raporlarda nasıl kaynak/atıf gösterileceğini bulmayı istemekte ve beklemektedir. Bu sayfa, elektronik ortamdaki kaynakların nasıl referans gösterileceği ile ilgili öneriler sunmaktadır.

● **Citation Style Guides for Internet and Electronic Sources.** Josie Tong (Mart 2002) Elektronik adres: <http://www.library.ualberta.ca/guides/citation/> [14 Temmuz 2002].

Alberta Üniversitesi sitesinde bulunan kaynak, özellikle İnternet ve elektronik kaynaklar için hazırlanmış bir atıf kılavuzdur. Elektronik kaynak türleri ve atıf öğeleri sıralanmış, veri tabanlarından ve Web üzerinden alınan bilgi kaynakları için APA ve Chicago stillerine göre atıf örnekleri verilmiştir. Ayrıca İnternet üzerindeki bazı atıf kılavuzu sayfalarına bağlantılar yapılmış güncel bir sitedir.

● **Common Errors in English.** Elektronik adres: <http://www.wsu.edu:8080/~brians/errors/> [9 Ağustos 2002].

İngilizce yazımda yapılan yaygın yanlışları veren site, özellikle yazarlar, editörler, öğretmenler ve benzeri kullanıcılar için yararlı olabilir. Sitenin amacı, daha iyi not almak, iş fırsatlarını kaybetmemek, yazarken veya konuşurken komik yanlışlar yapmamak için öneriler sunmak olarak açıklanmaktadır.

● **Electronic Reference Formats Recommended by APA.** Elektronik adres: <http://www.apa.org/journals/webref.html> [9 Ağustos 2002].

American Psychological Association dergileri web sitesinin bir parçası olarak hazırlanan sayfa, e-posta mesajları, web siteleri veya sayfalar, elek-

tronik veri tabanlarındaki makale ve özleri gibi elektronik ortamdaki bilgi kaynaklarının, özellikle APA Stiline göre nasıl kaynak gösterileceği hakkında bilgi ve örnekler vermektedir.

Sonuç

Tez sürecine yardımcı olan birçok İnternet kaynağından bazıları burada listelenebilmiştir. Ülkemizde özellikle zorlu bir süreç olan akademik çalışmalara destek verecek böyle sayfaların sayılarının artması, tez çalışmalarını yürüten araştırmacılara kolaylık sağlayacaktır.